

Inițiativa „Dincolo de PIB”

Introducere

Inițiativa „*Dincolo de PIB*” a luat naștere în noiembrie 2007 în urma succesului înregistrat de conferința „*Dincolo de PIB – Măsurarea progresului, a bogăției reale și a bunăstării națiunilor*” („Beyond GDP – Measuring progress, true wealth, and the well-being of nations”) organizată de către Comisia Europeană în parteneriat cu Parlamentul European, Clubul de la Roma, OCDE și WWF. La această conferință au participat peste 650 de delegați din mai mult de 50 de țări cu scopul de a identifica modul cum se poate îmbunătăți măsurarea progresului, a bogăției reale și a bunăstării națiunilor. Ideea care a stat la baza organizării conferinței a fost acceptarea unanimă a faptului că este nevoie și că a sosit timpul pentru a depăși „monopolul” impus de către PIB în evaluarea și compararea țărilor și regiunilor.

Produsul intern brut (PIB) este cel mai cunoscut instrument de măsurare a activității macroeconomice. Conceput în anii 1930, PIB-ul a devenit o referință standard pentru responsabilii politici din întreaga lume, fiind invocat în numeroase dezbateri publice. PIB-ul reprezintă valoarea adăugată cumulată a tuturor activităților economice bazate pe bani. El se calculează conform unei metodologii clare, care permite efectuarea unor comparații în timp și între țări și regiuni.

PIB-ul a devenit totodată un indicator indirect al dezvoltării globale a societății și al progresului în general. Cu toate acestea, date fiind natura și scopul său, el nu poate furniza informații despre toate temele care fac obiectul dezbaterilor politice. Extrem de important este faptul că PIB-ul nu măsoară gradul de sustenabilitate a mediului sau de incluziune socială, iar aceste limite trebuie luate în calcul atunci când este utilizat în cadrul analizelor și al dezbaterilor privind politicile. Acest demers este deosebit de important având în vedere provocări globale cum ar fi schimbările climatice, sărăcia globalizată și presiunea asupra resurselor și potențialul impact pe care acestea le pot avea asupra societăților.

Necesitatea de a îmbunătăți datele și indicatorii care vin în completarea PIB-ului este tot mai des recunoscută și constituie elementul central al unei serii de inițiative internaționale. Aceste inițiative reflectă totodată noile priorități societale și politice.

În cadrul acestei conferințe s-a manifestat sprijinul puternic al responsabililor politici, al experților din domeniul economic, social și al mediului, precum și al societății civile în favoarea creării unor indicatori care să completeze PIB-ul și să furnizeze informații mai cuprinzătoare, pentru a veni în sprijinul deciziilor politice.

Obiectiv

Această inițiativă are ca obiectiv general identificarea și dezvoltarea unor indicatori mai cuprinzători în ceea ce privește măsurarea progresului și care să ofere o bază de cunoștințe mai fiabilă pentru o mai bună calitate a dezbaterilor publice și a elaborării politicilor. Comisia intenționează să coopereze cu părțile interesate și cu partenerii pentru a elabora indicatori care să fie recunoscuți și implementați la nivel internațional.

Măsurarea progreselor

Partenerii implicați în organizarea conferinței continuă să lucreze la îmbunătățirea mijloacelor de măsurare a progresului, a bogăției și a bunăstării și să disemineze inovațiile legate de cuantificarea progresului social, economic și environmental. Astfel, la data de 20 august 2009, Comisia Europeană a lansat o comunicare către Consiliu și Parlamentul European intitulat „**Dincolo de PIB – Măsurarea progreselor într-o lume în schimbare**”. Această comunicare este un rezultat direct al conferinței din 2007 și schițează un plan de acțiune al UE cuprinzând cinci acțiuni cheie care vor fi întreprinse pe termen scurt și mediu.

Succesul acestei inițiative va fi posibil doar prin integrarea a trei aspecte fundamentale:

1. Indicatori îmbunătățiți care reflectă noul context politic și tehnic

În perioada actuală de recesiune economică, restabilirea creșterii economice reprezintă principala provocare, iar creșterea PIB-ului este un indicator esențial pentru evaluarea eficacității planurilor de redresare elaborate de UE și de guvernele naționale. Răspunsul la criză ar trebui să urmărească protejarea celor mai grav afectați și mai vulnerabili membri ai societății. Aceste provocări scot în evidență necesitatea unor indicatori mai cuprinzători decât creșterea PIB-ului, care să încorporeze în mod concis realizările pe plan social și al mediului precum și pierderile în aceste domenii. Indicatorii prezentați în această comunicare ar putea contribui la stabilirea unor noi obiective strategice pentru perioada post-2010 a strategiei de la Lisabona.

2. Exploatarea eforturilor internaționale și ale statelor membre

Cercetările asupra modalităților de completare a PIB-ului nu sunt noi. Mai multe institutii și organizații naționale și internaționale caută soluții pentru atingerea acestui obiectiv (ex. indicele de dezvoltare umană creat de PNUD, proiectul global de măsurare a progresului societăților desfășurat de OCDE, „amprenta ecologică” măsurată de mai multe ONG-uri, indici pilot de bunăstare și de satisfacție personală). Uniunea Europeană și statele membre au dezvoltat și utilizează o gamă largă de indicatori sociali și de mediu, deseori grupați în seturi de indicatori ai dezvoltării durabile.

3. Indicatori îmbunătățiți care răspund preocupărilor cetățenilor

Aceste inițiative sunt în concordanță cu opinia publică, dovadă un sondaj Eurobarometru din 2008 care arată că mai mult de două treimi din cetățenii UE consideră că indicatorii sociali, de mediu și economici ar trebui să aibă o pondere egală în evaluarea progresului. Mai puțin de o șesime din cetățeni preferă o evaluare bazată în cea mai mare parte pe indicatori economici. Un sondaj internațional realizat în 2007 a avut rezultate similare. Diverse studii au arătat în plus că cetățenii pot să nu se simtă reprezentați de informațiile statistice. PIB-ul poate fi în creștere, însă veniturile disponibile și serviciile publice sunt percepute ca fiind în scădere. În condițiile în care societățile devin tot mai diversificate, indicatorii bazați pe medii sau pe „consumatorul tipic” nu mai sunt suficienți pentru a răspunde nevoii de informare a cetățenilor și a factorilor de decizie.

Plan de acțiune

Comisia Europeană propune implementarea celor cinci acțiuni descrise în continuare, acestea putând fi modificate sau completate cu ocazia revizuirii planificate pentru 2012.

1. Completarea PIB-ului cu indicatori sociali și de mediu

Indicatorii care rezumă chestiuni importante într-o singură cifră constituie instrumente de comunicare esențiale (PIB, rata șomajului, rata inflației), dar nu reflectă situația de fapt în ceea ce privește mediul sau inegalitățile sociale.

a. Un indice de mediu cuprinzător

În prezent nu există un indicator de mediu cuprinzător care să poată fi folosit în dezbaterile politice alături de PIB. Amprenta ecologică și amprenta de carbon sunt indicatori care ar putea fi utilizați în acest scop, însă au o arie de aplicabilitate restrânsă. Comisia intenționează să prezintă în 2010 o versiune pilot a unui indice al presiunii asupra mediului. Acest indice va reflecta gradul de poluare și alte efecte nocive asupra mediului *în interiorul* teritoriului UE pentru a evalua rezultatele eforturilor de protecție a mediului. Indicele va cuprinde axele majore ale politicii de mediu:

- schimbările climatice și utilizarea energiei
- natură și biodiversitate
- poluarea atmosferică și efectele asupra sănătății
- utilizarea și poluarea apei
- generarea deșeurilor și utilizarea resurselor.

Pe lângă acest indice cuprinzător referitor la *impacturile negative* și la *presiunea* asupra mediului, există posibilitatea de a crea totodată un indicator cuprinzător al *calității* mediului, care să arate, de exemplu, numărul de cetățeni europeni care trăiesc într-un mediu sănătos.

Comisia va continua în același timp lucrările asupra indicatorilor care surprind efectele asupra mediului *în afara* teritoriului UE și va continua să sprijine îmbunătățirea amprentei ecologice.

b. Calitatea vieții și bunăstarea

Cetățenii sunt preocupați de calitatea vieții pe care o duc și de bunăstarea personală. Veniturile, serviciile publice, sănătatea, recrearea, averea, mobilitatea și un mediu curat sunt mijloace pentru atingerea și menținerea acestor obiective. Indicatorii care reflectă acești factori „de intrare” sunt așadar importanți pentru administrațiile publice și pentru UE. În plus, științele sociale dezvoltă metode din ce în ce mai solide de măsurare directă a calității vieții și a bunăstării, iar acești indicatori „de rezultat” ar putea completa cu succes indicatorii „de intrare”.

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă se concentrează în prezent asupra acestei chestiuni. Pe lângă aceasta, Comisia a lansat studii cu privire la fezabilitatea indicatorilor de bunăstare și la responsabilizarea consumatorilor și, în parteneriat cu OCDE, la percepția bunăstării.

2. Informații în timp cvasi-real pentru luarea deciziilor

La momentul actual există diferențe considerabile în ceea ce privește actualitatea statisticilor din diferite domenii. PIB-ul și datele referitoare la șomaj se publică frecvent în termen de

câteva săptămâni de la sfârșitul perioadei la care se referă, ceea ce permite luarea deciziilor în timp cvasi-real. În schimb, datele sociale și de mediu sunt adesea prea vechi pentru a furniza informații operaționale. Comisia își propune așadar ca obiectiv îmbunătățirea caracterului actual al datelor sociale și de mediu, pentru o mai bună informare a responsabililor politici din UE.

a. Indicatori de mediu mai actuali

Comisia Europeană depune eforturi pentru materializarea potențialului de monitorizare a mediului în timp real prin intermediul sateliților, a stațiilor de măsurare automată și a internetului. Odată cu implementarea Directivei INSPIRE și a inițiativei GMES, au fost adoptate măsuri pentru utilizarea acestor tehnologii. Exemple de eforturi de raportare în timp cvasi-real sunt sistemul de schimb de informații de mediu (SEIS) sau proiectul Ozone web al Agenției Europene de Mediu (AEM).

Date mai actuale pot fi obținute prin modelul „now-casting”, care utilizează tehnici statistice similare celor folosite în domeniul prognozelor pentru a efectua estimări fiabile. Acest model este deja exploatat de către AEM și Eurostat.

b. Indicatori sociali mai actuali

Comisia Europeană a colaborat cu statele membre în vederea simplificării și îmbunătățirii anchetelor, precum și a reducerii intervalului de timp dintre colectarea și publicarea datelor. Noul sistem european de module de ancheta statistică socială va îmbunătăți caracterul actual al datelor sociale.

3. Raportări mai exacte cu privire la distribuție și la inegalități

Coeziunea socială și economică reprezintă un obiectiv general al Comunității. Scopul este reducerea disparităților dintre regiuni și categorii sociale. De aceea, chestiunea distribuției atrage din ce în ce mai mult atenția. De exemplu, chiar dacă PIB-ul pe cap de locuitor al unei țări crește, numărul de persoane care trăiesc la limita sărăciei poate fi în creștere. Politicile care afectează coeziunea socială trebuie să măsoare, pe lângă agregate precum PIB-ul sau PIB-ul pe cap de locuitor și disparitățile.

Pentru a încuraja schimburile de experiență între statele membre, Comisia prezintă rapoarte asupra unui set de indicatori conveniți cu acestea, cu scopul de a informa responsabilii politici cu privire la discrepanțele în materie de venituri și în special la situația celor aflați la nivelurile inferioare pe scara veniturilor. Analiza situației din statele membre include totodată și educația, sănătatea, speranța de viață și diverse aspecte nefinanciare ale excluziunii sociale.

În plus, s-a acordat o atenție sporită legăturii dintre excluziunea socială și deprivarea de mediu înconjurător.

4. Elaborarea unui tablou de bord european al dezvoltării durabile

Dezvoltarea durabilă reprezintă un obiectiv general al Uniunii Europene. Scopul constă în îmbunătățirea continuă a calității vieții și a bunăstării pentru generațiile prezente și viitoare. În acest scop, a fost elaborată o strategie de dezvoltare durabilă (SDD) a UE care face uz de indicatorii dezvoltării durabile (IDD) ai UE care au fost concepuți împreună cu statele membre.

Acest instrument de monitorizare nu surprinde însă integral evoluțiile recente din domenii importante care în acest moment nu sunt acoperite suficient de statistici oficiale. În consecință, ele pot să nu reflecte în mod corespunzător progresele înregistrate de state sau regiuni.

Comisia Europeană explorează posibilitatea de a elabora, în cooperare cu statele membre, un *tablou de bord al dezvoltării durabile* bazat pe setul de IDD ai UE, care ar putea include și alte informații publice cantitative și calitative. Serviciile Comisiei intenționează să prezinte o versiune pilot a tabloului de bord al dezvoltării durabile în cursul anului 2009.

SDD are ca obiectiv principal respectarea *limitelor resurselor naturale* ale planetei. Cercetătorii caută să identifice valorile limită ale mediului fizic și subliniază consecințele potențiale pe termen lung sau ireversibile ale depășirii lor. Cooperarea dintre cercetare și statisticile oficiale va fi intensificată în vederea identificării și a actualizării periodice a valorilor limită ale principalelor substanțe poluante și ale resurselor regenerabile, pentru a fi utilizate în elaborarea politicilor.

5. Extinderea conturilor naționale la teme sociale și de mediu

Sistemul european de conturi reprezintă principalul instrument care stă la baza statisticilor economice ale Uniunii Europene și a numeroși alți indicatori (printre care și PIB-ul). În 2006, Consiliul European a sugerat UE și statelor membre să extindă conturile naționale la aspectele esențiale ale dezvoltării durabile. Conturile naționale vor fi completate așadar cu o contabilitate economie-mediul integrată, urmând ca ulterior, când vor exista date disponibile, să fie completate cu conturi referitoare la aspectele sociale.

a. Contabilitate integrată economie-mediul

Comisia a prezentat prima strategie asupra „contabilității ecologice” în 1994. Cele mai comune conturi de mediu sunt conturile fluxurilor fizice ale emisiilor atmosferice (inclusiv gazele cu efect de seră) și conturile referitoare la consumul de materiale, alături de conturile monetare referitoare la cheltuielile și taxele de protecție a mediului. Pentru viitor, se preconizează crearea de conturi fizice de mediu pentru consumul de energie și pentru generarea și tratarea deșeurilor și conturi monetare pentru subvențiile legate de mediu.

O a doua categorie de conturi de mediu se referă la capitalul natural, mai exact la modificările resurselor, cele mai avansate dintre acestea fiind conturile referitoare la păduri și la stocurile de pește.

O altă provocare legată de elaborarea unei contabilități de mediu este completarea conturilor fizice de mediu cu date financiare, bazate pe evaluarea pagubelor produse și a celor evitate, pe modificările stocurilor de resurse naturale și ale bunurilor și serviciilor ecosistemelor, obținându-se astfel măsuri monetare reprezentative, robuste, comparabile și fiabile la nivel național și la nivelul UE.

b. Utilizarea sporită a indicatorilor sociali existenți din contabilitatea națională

Sistemul european de conturi existent include deja indicatori care scot în evidență chestiuni sociale importante, cum sunt venitul disponibil al gospodăriilor și o cifră ajustată a veniturilor gospodăriilor care ia în calcul diferențele dintre sistemele de protecție socială din diverse țări. Aceste cifre reflectă mai bine decât PIB-ul pe cap de locuitor cât pot consuma și economisi cetățenii. Serviciile Comisiei intenționează să intensifice utilizarea acestor indicatori.

Concluzie

Produsul intern brut (PIB-ul) este un indicator puternic și larg acceptat pentru monitorizarea fluctuațiilor pe termen scurt și mediu ale activității economice, în special în această perioadă de recesiune. În ciuda tuturor lacunelor sale, este în continuare cel mai bun instrument de măsurare a performanței economiei de piață. PIB-ul nu este însă conceput pentru a măsura cu precizie progresul economic și social pe termen mai lung și mai ales abilitatea unei societăți de a face față unor probleme precum schimbările climatice, eficiența resurselor sau incluziunea socială. Este în mod evident necesară completarea PIB-ului cu statistici care să acopere și celelalte aspecte economice, sociale și de mediu de care depinde în mare măsură bunăstarea cetățenilor.

Lucrările pentru completarea PIB-ului au fost inițiate în urmă cu mai mulți ani, atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Scopul este de a pune la dispoziție indicatori care să răspundă nevoilor cetățenilor și anume să măsoare progresele înregistrate în atingerea obiectivelor sociale, economice și de mediu în mod sustenabil. În ultimă instanță, politicile naționale și cele comunitare vor fi judecate în funcție de capacitatea lor de a atinge aceste obiective și de a crește nivelul bunăstării cetățenilor europeni. De aceea, politicile viitoare trebuie să se bazeze pe date riguroase, actuale, acceptate public și care să acopere toate aspectele esențiale. Comisia intenționează să prezinte un raport asupra implementării și a rezultatelor acestui plan de acțiuni propus cel târziu în 2012.

Referințe

1. Comunicare a Comisiei către Consiliu și Parlamentul European, „*Dincolo de PIB - Măsurarea progreselor într-o lume în schimbare*”, Bruxelles, august 2008
2. <http://www.beyond-gdp.eu/>